

OD REDAKCJI

Kolejny numer „Forum Pedagogicznego” poświęcony został problemom komunikacji, mowy i kształtowania się języka. Kompetencje językowe i komunikacyjne ujęto jako kompetencje niezbędne do budowania dojrzałego, inkluzyjnego społeczeństwa. Artykuły działu tematycznego ukazują przekrój podejść i problemów dotyczących roli komunikacji w rozwoju społecznym i indywidualnym każdego człowieka.

Numer rozpoczyna artykuł Ewy Małgorzaty Skorek pt. *Koncepcja logopedii jako nauki stosowanej*. Autorka omówiła logopedię jako odrębną, stosowaną dziedzinę wiedzy, która powinna integrować praktykę zawodową, badania naukowe i kształcenie. Wskazała na potrzebę reformy systemowej i konieczność wyodrębnienia logopedii jako samodzielnej dyscypliny naukowej, a także ujednolicenia kształcenia oraz powiązania go z praktyką i badaniami. Brak takiej spójności skutkuje dezintegracją środowiska logopedycznego, obniżeniem jakości usług i prestiżu zawodu.

Natomiast Jacek J. Błeszyński i Zbigniew Tarkowski w artykule pt. *Logopedia społeczna* przedstawili nowe ujęcie specjalizacji w logopedii. Odnieśli się do logopedii jako dyscypliny naukowej i praktycznej, co wynika z jej interdyscyplinarności. Wykazali, iż koniecznym staje się wskazanie logopedii społecznej jako działu logopedii zajmującego się społecznym funkcjonowaniem osób z zaburzeniami mowy. Takie podejście pozwala skupić się na osobie, a nie na występującym zaburzeniu. Jak zauważają autorzy, logopedia społeczna włącza się w nurt społecznej pedagogiki, psychologii i medycyny, zachowując swoją specyfikę.

Następne opracowanie to tekst Marzeny Dycht pt. *Komunikowanie się jako podstawa partnerstwa edukacyjnego w okresie pandemii z perspektywy pedagogów specjalnych*. Jest to artykuł badawczy, którego celem było rozpoznanie doświadczeń pedagogów specjalnych w zakresie wzajemnej współpracy z pozostałymi podmiotami procesu kształcenia (uczniami, rodzicami, zwierzchnikami i innymi nauczycielami). Autorka wskazuje, iż mimo doświadczania kryzysu i ograniczeń (w tym przypadku związanych z pandemią) interakcje społeczne oparte na niewymuszonej, otwartej komunikacji, sprzyjają tworzeniu się konstruktywnej płaszczyzny współpracy, mającej na celu budowanie dojrzałego, świadomego i autonomicznego partnerstwa edukacyjnego.

W artykule pt. *Dialog jako wyzwanie pedagogiczne w pracy z niemowlęciem z zespołem Downa* Paulina Niemyska podjęła problematykę logopedii neonatologicznej. Szczególną uwagę autorka zwróciła na kwestię budowania poczucia sprawczości dialogowej u niemowląt z zespołem Downa w kontekście nabywania

zdolności komunikacyjnych. Dzięki temu opracowaniu dowiadujemy się o możliwości budowania umiejętności dialogu u niemowląt z tym zespołem genetycznym.

W kolejnym artykule zatytułowanym *Nadawanie znaczeń komunikacyjnych zachowaniom małych dzieci ze spektrum autyzmu w świetle teoretycznych założeń komunikacji wspomagającej i alternatywnej*, autorka Magdalena Kowalska podjęła problematykę nadawania znaczeń komunikacyjnych zachowaniom dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu w kontekście komunikacji wspomagającej i alternatywnej oraz efektywnego porozumiewania z wykorzystaniem komunikatów pozawerbalnych. W tym procesie szczególną rolę odgrywa partner komunikacyjny. Na podstawie przeglądu badań, autorka ukazała strategie przechodzenia od intuicyjnych działań do świadomego, ustrukturyzowanego systemu porozumiewania się.

Z kolei Agnieszka Hamerlińska i Daria Ślęzak zaprezentowały pracę badawczą pt. *Lęk przed mówieniem po zabiegu laryngektomii całkowitej. Dwa studia przypadków*. W artykule poruszony został problem logofobii u osób, które przeszły całkowite usunięcie krtani w podejściu jakościowym. Praca koncentruje się na emocjonalnych i psychologicznych aspektach komunikacji zastępczej. Autorki zwróciły uwagę na fakt, iż objawy lęku różnią się indywidualnie, a skuteczne radzenie sobie z lękiem obejmuje przede wszystkim uczenie się i doskonalenie mowy zastępczej. Jednocześnie jednak potrzebne jest holistyczne podejście, w którym logopedzi rozumieją nie tylko technikę mowy zastępczej, ale też emocjonalne bariery pacjenta.

Następny tekst odnosi się do specyficznych potrzeb osób starszych doświadczających dysfunkcji wzroku. Małgorzata Czerwińska w tekście *Terapia słowem w rehabilitacji seniorów z niepełnosprawnością wzroku*, ukazała możliwości terapeutyczne tkwiące w biblioterapii reminiscencyjnej i poezjoterapii; uargumentowała, że mogą one znacząco wzbogacać oddziaływania tyflogagogiczne. Autorka przedstawiła koncepcję terapii słowem jako skutecznej, humanistycznej metody wspomagającej adaptację do niepełnosprawności oraz poprawiającej jakość życia tej grupy.

Dział tematyczny kończy artykuł Małgorzaty Mezglewskiej pt. *Praca pedagogiczna rodziców i nauczycieli z zastosowaniem serii „uczę się mówić, wymawiać, opowiadać”*. Prace tę można umiejscowić w przedstawionej powyżej koncepcji logopedii społecznej, wskazującej na istotę powiązania logopedii ze społecznym, również nieprofesjonalnym nurtem oddziaływań. Autorka artykułu ukazała, jak rodzice i nauczyciele (bez przygotowania logopedycznego) mogą wspierać rozwój mowy dzieci w wieku przedszkolnym, korzystając z popularnej serii książek oraz przedstawiła różnice w podejściu rodziców i nauczycieli na przykładzie wyników badań jakościowych.

Komunikacja, mowa i język to kategorie pojęciowe, nad którymi namysł powoduje, że dotychczasowe ograniczenia logopedii, rozumianej jako oddziaływania w gabinetach logopedycznych, są przekraczane. Logopedia jawi się jako praktyka społeczna, zmienia się ujęcie samej terapii i podejmowanych działań

wspomagających, rozszerza się zakres podmiotów obejmowanych wsparciem, jak i tych, którzy wsparcie oferują. To stawia wyzwania zarówno przed praktykami, jak również badaczami i teoretykami. Niektóre z tych wyzwań zostały podjęte w przedstawionych artykułach.

Druga część „Forum Pedagogicznego”, zatytułowana „Artykuły i rozprawy”, zawiera 12 tekstów. Wszystkie poruszają kwestie edukacji i współczesnych problemów wychowania. Tekst pierwszy poświęcony jest obecnym przemianom cywilizacyjnym. Anna Hryniewicka w swoim artykule *Przemiany cywilizacyjne wyzwaniem dla współczesnej edukacji*, przedstawia rys historyczny rozwoju szkolnictwa, rolę, status i zadania nauczyciela w kontekście dzisiejszych potrzeb i oczekiwań społecznych. Odwołując się do wiedzy psychologicznej, Autorka omawia przejawy i przyczyny niewydolności polskiego systemu oświaty. Przedstawia również swoje propozycje jego reformy i uzdrowienia. Konrad Ciesiołkiewicz w swoim tekście *Podmiotowość informacyjno-komunikacyjna w środowisku mediów cyfrowych jako cel edukacji*, porusza ważny i coraz bardziej aktualny problem mediów cyfrowych. Autor poddaje analizie różne definicje podmiotowości człowieka. Ukazuje je przez pryzmat procesów komunikacyjnych zachodzących w mediach cyfrowych i wyzwań, jakie stoją przed dzisiejszą szkołą. W świecie mediów mówi się o nowej definicji podmiotowości, dotyczącej podmiotowości informacyjno-komunikacyjnej. Według Autora kategoria ta ułatwi lepsze odczytanie kondycji człowieka, a zwłaszcza dzieci i młodzieży. Świat mediów cyfrowych, oprócz aspektów pozytywnych, niesie również szereg zagrożeń. Chroniąc dzieci i młodzież przed ewentualnymi zagrożeniami, wskazane są aksjologiczne i metodyczne propozycje dla edukacji formalnej i pozaformalnej. Małgorzata Kochanowicz, w artykule *Postawy rodziców wobec korzystania przez dzieci z nowych technologii. Analiza wybranej grupy badawczej*, kontynuuje powyższą tematykę. Ukazuje ją z punktu widzenia rodziców. Autorka przedstawia opinię 300 rodziców dzieci do 16 roku życia, mieszkających w Warszawie, na temat korzystania przez ich dzieci z najnowszych technologii. Główne obszary badawcze Autorki to: skala zainteresowań dzieci nowymi technologiami, cyberzagrożenia, wiedza rodziców z zakresu bezpieczeństwa. Wnioski płynące z badań są następujące: zainteresowanie dzieci nowymi technologiami jest bardzo wysokie, poziom wiedzy rodziców na temat zagrożeń związanych z korzystaniem przez dzieci z Internetu jest niski lub średni, natomiast chęć udziału rodziców w szkoleniu dotyczącym tych zagrożeń jest niska. Bożena Matyjas i Katarzyna Symber w artykule *Autorytety uznawane przez współczesną młodzież* poruszają ważne zagadnienie z punktu widzenia rodziców i nauczycieli. Na początku swojego artykułu Autorki omawiają pojęcie autorytetu w świetle literatury przedmiotu. Następnie przedstawiają wyniki badań własnych, które zostały przeprowadzone w jednej ze szkół województwa świętokrzyskiego. W pierwszej fazie badań zostało rozpoznane środowisko i dominujące w tej grupie wartości, a następnie infiltracja autorytetów, jakimi młodzież jest zainteresowana. Autorki

poddały również analizie motywy uznawania wzorców osobowych. Uznawane przez młodzież autorytety związane są z ich życiem i codziennymi problemami.

Tematyka następnych czterech artykułów dotyczy zagadnień związanych z pedagogiką specjalną. Pierwszy, autorstwa Agnieszki Żyty, Moniki Parchomiuk i Katarzyny Ćwirynkało nosi tytuł *Doświadczenia osób z niepełnosprawnością intelektualną we wspólnocie religijnej – raport z badań partycypacyjnych*. Wspólnota religijna tworzy specyficzne środowisko lokalne, które jest ważne dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Należy przyznać, że mało posiadamy wiedzy na temat uczestnictwa w życiu takich wspólnot przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Nie wiadomo też, jak widzą i oceniają te osoby np. duchownych czy innych uczestników spotkań religijnych. Takie spotkania są jednak czymś ważnym i znaczącym dla tych osób. Autorem następnego artykułu jest Katarzyna Choszczyk-Kwiatkowska. Nosi on tytuł *Samoocena i poczucie prężności młodzieży przyjętej do MOS – wyniki badań wstępnych*. Młodzież, która przebywa w Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapeutycznych, cechuje nieprzestrzeganie zasad i norm społecznych, jak również niska samoocena. Źródłem takiej postawy mogą być negatywne doświadczenia rodzinne lub społeczne. W polskiej literaturze brakuje opracowań dotyczących poziomu prężności młodzieży w odniesieniu do samooceny. Z przeprowadzonych przez Autorkę badań wynika, że istnieje korelacja dodatnia pomiędzy poziomem samooceny a prężnością wychowanków. Wnioski zawarte w artykule mogą być przydatne dla nauczycieli i wychowawców pracujących z młodzieżą w tego rodzaju placówkach. Anna Karłyk-Ćwik w artykule pt. *Radzenie sobie przez humor a nadzieja podstawowa młodzieży niedostosowanej społecznie i prawidłowo przystosowanej* omawia wyniki przeprowadzonych badań. Ich celem było ustalenie wzajemnych relacji pomiędzy radzeniem sobie przez humor, a poziomem nadziei podstawowej. Zmiennymi były płeć, wiek oraz poziom przystosowania społecznego badanej młodzieży. Badaniami objęto 195 wychowanków MOWu oraz 281 uczniów ze szkół podstawowych. Autorka wykorzystała Kwestionariusz Nadziei Podstawowej oraz Skalę Radzenia Sobie Przez Humor. Wyniki badań potwierdzają, że istnieje dodatnia korelacja między radzeniem sobie przez humor, a nadzieją podstawową.

Dwa następne artykuły poruszają problematykę szkolną. Pierwszy autorstwa Beaty Jakimiuk pt. *Bezpieczeństwo w szkole. Rozpoznanie przejawów i skutków przemocy rówieśniczej w retrospektywnym ujęciu studentów pedagogiki*, ukazuje skalę i formy przemocy rówieśniczej podczas edukacji szkolnej. Dane te Autorka uzyskała od świadków tych wydarzeń, czyli studentów pedagogiki, przeprowadzając strategię jakościową oraz kwestionariusz ankiety z pytaniami otwartymi. Przemoc rówieśnicza jest obecna na wszystkich etapach edukacyjnych, Największe nasilenie notuje się w ostatnich klasach szkoły podstawowej. Najczęstsze formy przemocy: agresja fizyczna, przemoc słowna, wykluczenie społeczne oraz cyberprzemoc. Natomiast skutkami przemocy są: izolacja społeczna, obniżenie samooceny, trudności w budowaniu relacji, stany depresyjne i lękowe. Kolejny tekst, autorstwa

Katarzyny Pardej, nosi tytuł *Pomoc doradcy zawodowego w wyborze technikum w opinii nauczycieli przedmiotów zawodowych*. Autorka przedstawia wyniki badań, których celem było poznanie opinii nauczycieli przedmiotów zawodowych na temat przyszłości ich uczniów oraz znalezienie się przez nich na rynku pracy. W badaniach Autorka wykorzystała technikę badawczą, jaką jest indywidualny wywiad pogłębiony oraz program MAXQDA 2024. Próbę badawczą stanowili nauczyciele zawodów deficytowych. Zdaniem nauczycieli absolwenci techników, których rodzice prowadzą rodzinny biznes związany z ich zawodem, łatwiej poradzą sobie na rynku pracy. Ponadto uczeń powinien nabyć kompetencje społeczne, wysoką średnią ocen, kwalifikacje zawodowe, realne wyobrażenie na temat oczekiwań pracodawcy oraz potrzebę ciągłego dokształcania się. Agnieszka Konieczna jest autorką artykułu z zakresu andragogiki, zatytułowanego *Preferowane praktyki edukacyjne w placówkach edukacji pozaformalnej w perspektywie uczestników w starszym wieku oraz ich instruktorów*. W Polsce społeczeństwo szybko się starzeje, dlatego edukacja seniorów i tworzenie przyjaznych środowisk stanowią kluczowe wyzwania dla aktywnego udziału osób starszych w życiu rodzinnym i społecznym. Celem badań Autorki była identyfikacja elementów sprzyjających uczeniu się, cech otwartego środowiska oraz praktyk pracy instruktorów preferowanych przez osoby starsze. Seniorzy wskazywali na znaczenie życzliwej atmosfery, małych grup, empatii ze strony instruktorów oraz braku formalnych wymagań. Instruktorzy podkreślali z kolei wagę stosowanych metod oraz dostosowania tempa pracy do możliwości zdrowotnych i poznawczych uczestników. Obie grupy zwracały uwagę na istotność indywidualizacji w procesie edukacyjnym. Bartosz H. Olszewski w swoim tekście zatytułowanym *Rodzicielstwo w cieniu choroby – relacje z dziećmi z perspektywy Asystentów Zdrowienia (Ex-In) w roli rodziców*, podjął zagadnienie rodziców, którzy wychowywali dzieci w warunkach psychicznego obciążenia. Autor uwzględnia biologiczne, psychologiczne i społeczne czynniki oddziałujące na funkcjonowanie rodziny. Podkreśla również znaczenie więzi, komunikacji, samooceny dziecka oraz problem stygmatyzacji. W pracy z dzieckiem chorego rodzica ważne jest odpowiednie wsparcie społeczne, medyczne i psychoterapeutyczne. Należy budować relacje oparte na trosce i emocjonalnej obecności. Nieodzowna jest społeczna otwartość i systemowe wsparcie rodzin, które doświadczają kryzysów psychicznych. Dział zamyka artykuł z zakresu historii myśli pedagogicznej, autorstwa Małgorzaty Obryckiej i Łukasza Androsiuka pt. *Pedagogiczne implikacje emigracyjnych wojaży Ignacego Domeyki – reportaż dokumentarny*. W tekście Autorzy ukazali próbę współczesnego odczytania mistrzowskiej pracy akademickiej, dydaktycznej oraz społecznej profesora Ignacego Domeyki, najbardziej znanego Polaka w Chile w XIX wieku. Uczony, po opuszczeniu kraju, zmagał się z wieloma wyzwaniami i trudnościami. Tekst ukazuje reportaż dokumentalny oraz historyczne uwarunkowania, które kształtowały tożsamość Ignacego Domeyki. Proces ten, jako ówczesna pedagogika płaszczyzn obejmował wiedzę naukową, kształcenie, politykę edukacyjną, ale także wartości i normy, jakie Ignacy Domeyko wyniósł ze swojego wychowania w kraju.

„Kronika” jest ostatnim działem niniejszego periodyku. Znajduje się w nim jedno sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej pod tytułem *Wychowanie do pokoju. Między tradycją, ponowoczesnością a nowymi wyzwaniami – zadanie czy wyzwanie we współczesnym świecie*. Konferencja odbyła się w Warszawie w dniach 28-29 listopada 2023 r. Autorem sprawozdania jest Jan Niewęglowski.